

KAIP EUROPOS ŠALYS SKATINA SUAUGUSIŲJŲ MOKYMĄSI?

Mokymosi lankstumas ir lengvesnis perėjimas iš vieno švietimo lygmens į kitą yra esminės sąlygos siekiant įtraukti suaugusiuosius į mokymosi visą gyvenimą veiklas. Kaip rodo Europos švietimo informacijos tinklo *Eurydice* parengta *Suaugusiųjų švietimo ir mokymosi Europoje apžvalga* (2015), mokymosi lankstumas Europos šalyse užtikrinamas parenkant tinkamus mokymosi būdus ir organizavimo formas. Dažniausia tai – modulinės programos, nuotolinis mokymasis, suaugusiųjų mokymosi programų skaidymas į mažesnes (trumpesnes ir lengviau įvykdomas) dalis, kvalifikacijų, kurios įgyjamos kaupiant mokymosi kreditus, teikimas, neformaliuotu ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimas.

Tačiau mėginant skatinti lanksčius suaugusiųjų mokymosi būdus, vis dar tebėra neįveiktų kliūčių:

- Sunkumų pasinaudoti nuotolinio mokymosi teikiamomis galimybėmis turi tie suaugusieji, kurių gebėjimai naudotis informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis (IKT) yra žemi. Kaip rodo tarptautinių suaugusiųjų gebėjimų tyrimų duomenys, beveik 30 proc. ES suaugusiųjų turi žemus problemų sprendimo IKT aplinkoje gebėjimus arba visai jų neturi (dažniausiai tai vyresnio amžiaus ir žemesnio išsilavinimo suaugusieji).
- Mokymosi programos, kuriose suteikiami kreditai, dažniausiai teikiamos aukštesiose mokyklose – tik maždaug pusėje visų Europos valstybių kreditus suteikiančios programos vykdomos žemesniuose švietimo lygmenyse. Vadinasi, žemo išsilavinimo suaugusieji gauna mažiausiai naudos iš tokio mokymosi.
- Daugelyje Europos valstybių į tam tikro lygmens švietimą galima pereiti tik baigus žemesnį lygmenį. Nors visų šalių formaliojo švietimo sistemų struktūra hierarchinė, vis dėlto kai kuriose valstybėse sudaroma galimybė suaugusiems asmenims įgyti aukštesnio lygmens išsilavinimą, kai netenkinami įprasti priėmimo reikalavimai. Pavyzdžiui, asmenims, neįgijusiems pagrindinio išsilavinimo, sudaroma galimybė įgyti vidurinį išsilavinimą Švedijoje, Suomijoje, Danijoje, Jungtinėje Karalystėje, Airijoje, Čekijoje arba mokyti aukštojoje mokykloje neįgijusiems brandos atestato, tačiau per praktinę profesinę veiklą sukaupusiems pakankamai žinių ir įgūdžių, reikalingų sėkmingoms studijoms aukštojoje mokykloje.
- Tik kai kuriose valstybėse galimi alternatyvūs aukštojo išsilavinimo įgijimo būdai arba yra parengtos didelės apimties programos, kuriose netradiciniai kandidatai (pavyzdžiui, turintys žemą kvalifikaciją, vyresnio amžiaus suaugusieji) rengiami kitam studijų etapui. Dažniausiai tai praktikuoja Vakarų ir Šiaurės Europos šalys – pavyzdžiui, Suomijoje, Airijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Švedijoje maždaug 20–30 proc. studentų studijas aukštesiose mokyklose pradeda naudodamiesi alternatyviais stojimo į jas būdais.

Tarptautiniai tyrimai rodo, kad suaugusieji, kurių išsilavinimas žemas, ne tik rečiau dalyvauja švietimo ir mokymo programose, bet ir jų domėjimasis mokymusi yra mažesnis, jie yra mažiau linkę ieškoti informacijos apie mokymosi galimybes. Todėl ypatingos svarbos įgyja **informavimo iniciatyvos ir konsultavimo paslaugos**.

Europos šalyse visuomenės informavimo iniciatyvos apie mokymosi visą gyvenimą svarbą ir galimybes yra dažnos, tačiau labai mažai žinoma apie jų veiksmingumą, t. y. ar informacija pasiekia asmenis, kurių kvalifikacija žema, nes šių iniciatyvų poveikis socialiai pažeidžiamų grupių dalyvavimui mokymosi veiklose vertinamas retai. Asmeninių konsultacijų, kurias suaugusiems asmenims siūlo ne valstybinės užimtumo tarnybos, teikiama nedaug, tačiau šalyse investuojama į pagal-

bos sau ir internetinių priemonių plėtrą. ES šalyse vidutiniškai maždaug ketvirtadalis 15 metų ir vyresnių asmenų naudojosi profesinio orientavimo paslaugomis, t. y. paslaugomis, kurios dažniausiai apima švietimo ir profesinio orientavimo elementus (Danijoje ir Švedijoje, kuriose mokymosi visą gyvenimą rodiklis yra aukščiausias, šiomis paslaugomis pasinaudoja apie 50 proc. suaugusiųjų asmenų, o Lietuvoje – 10 proc.).

Nors dažniausiai valstybinio finansavimo, skirto asmeniniam profesiniam orientavimui, gavėjai yra bedarbiai, darbo ieškantys asmenys, siekiama, kad informavimo ir konsultavimo paslaugos būtų prieinamos ir platesnei visuomenei, pavyzdžiui, diegiamos elektroninės duomenų bazės, kuriose teikiama informacija apie esamas mokymosi galimybes, arba visų amžiaus grupių besimokantiejiems, arba konkrečiai suaugusiesiems.

Tarptautinių tyrimų duomenys rodo, kad reikalavimas padengti dalį finansinių mokymosi išlaidų – dar viena kliūtis suaugusiems asmenims dalyvauti mokymosi visą gyvenimą programose (šių mokymosi kliūtį ES šalyse nurodė vidutiniškai 13 proc. žemesnį nei vidurinį išsilavinimą turinčių suaugusiųjų, didžiausia dalis – Estijoje ir Graikijoje, viršijanti 20 proc., Lietuvoje – 19,7 proc.). Todėl visoje Europoje taikomos įvairios **finansavimo priemonės**, skirtos suaugusiųjų grąžinimui į švietimo ir mokymosi sistemą. Jų yra įvairių formų, įskaitant stipendijas, krepšelius, paskolas arba apmokamas atostogas mokymuisi, su mokymusi susijusių išlaidų (transporto, apgyvendinimo, nuo besimokančiojo priklausomų asmenų (vaikų, neįgaliųjų, vyresnio amžiaus žmonių) priežiūros) kompensavimas. Tačiau tik kelios šalys (Švedija, Nyderlandai, Ispanija, Belgija) teikia specialias bendrojo finansavimo priemones, skirtas konkrečiai žemos kvalifikacijos suaugusiesiems. Šiai socialinei suaugusiųjų grupei taikomos finansinės paskatos priemonės yra pašalpos, stipendijos ir vertybiniai popieriai (tam tikros vertės kuponai, kuriais besimokantysis gali sumokėti už pasirinktus mokymosi kursus; angl. *vaucher*).

Visose Europos šalyse bedarbiai, darbo ieškantys asmenys laikomi pagrindiniais valstybės paramos objektais, tačiau kai kuriose šalyse (Belgijoje, Vokietijoje, Ispanijoje, Kroatijoje, Latvijoje, Lenkijoje) teikiamos ir specialios finansinės lengvatos, kuriomis ši suaugusiųjų grupė skatinama dalyvauti švietimo ir mokymo programose. Dažniausios jų formos – mokymo pašalpos, kurias bedarbis asmuo gauna kaip priedą prie bedarbio pašalpos išlaikydamas visas bedarbiams teikiamas lengvatas, stipendijos ir su mokymusi susijusių išlaidų kompensavimas.

Papildomo finansavimo priemonės yra taikomos ir darbdaviams, sudarantiems sąlygas darbuotojams dalyvauti suaugusiųjų švietimo ir mokymosi programose. Dažniausios šiems darbdaviams teikiamos finansinės paramos formos yra dotacijos, vertybiniai popieriai mokymo išlaidoms padengti, socialinio draudimo įmokų mažinimas, dalinis darbuotojui mokamo atlyginimo kompensavimas, kai darbuotojas yra išvykęs mokyti. Tačiau tik kai kuriose šalyse (Belgijoje, Vokietijoje, Ispanijoje, Italijoje, Austrijoje, Jungtinėje Karalystėje) parama tikslingai skiriama asmenims, turintiems žemą kvalifikaciją. Darbdaviai, suteikiantys galimybę mokyti asmenims, pasitraukusiems iš darbo rinkos, yra remiami Belgijoje, Danijoje, Estijoje, Prancūzijoje, Lietuvoje, Lenkijoje ir Suomijoje. Darbdaviai, sudarantys sąlygas mokyti vyresnio amžiaus asmenims, yra remiami Prancūzijoje, Italijoje, Liuksemburge, Austrijoje. Belgijoje paramos sulaukia darbdaviai, sudarantys sąlygas darbuotojams vietinės kalbos mokyti darbo vietoje.